

YLEISTURVA

Yksinkertaisesti parempi

Parempi perusturva – kohti toimivampaa sosiaaliturvaa

1. Tavoitteena köyhyyden vähentäminen ja poistaminen

YK:n kestävästä kehityksestä globaalin toimintaohjelman, Agenda2030:n ensimmäiseksi ja tärkeimmäksi tavoitteeksi on asetettu köyhyyden poistaminen sen kaikissa muodoissa kaikkialla. Se on julistuksen mukaan merkittävin maailmanlaajuinen haaste ja kestävästä kehityksestä välttämätön edellytys. Köyhyyttä koskevaksi alatavoitteeksi on asetettu kansallisten määritelmien mukaan köyhyydessä elävien ihmisten osuuden vähentäminen ainakin puolella vuoteen 2030 mennessä. Julistuksessa asetetaan tavoitteeksi myös eriarvoisuuden vähentäminen maiden sisällä ja niiden välillä. Valtioneuvoston toimintaohjelmaan liittyvässä selonteossa todetaan, että "[e]riarvoisuuden ja köyhyyden vähentämisessä riittävän toimeentulon turvaaminen sekä yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset hyvinvointi- ja työvoimapaalvelut ovat tärkeitä."

Suomessa YK:n kestävästä kehityksestä tavoitteiden toteuttamisella tulisi parantaa erityisesti noin puolen miljoonan ihmisen asemaa. Vuonna 2017 minimibudjettiköyhyysrajan alle jäi 8,7% väestöstä eli 471 000 suomalaista ja suhteellisen köyhyysrajan alle eli pienituloisuusrajan alle 11,7% eli 634 000 suomalaista.

2. Lähtökohdat

Suomalainen sosiaaliturva noudattaa perustuslain 19§:n rakennetta. Sen mukaan jokaisella ihmisellä on ensinnäkin oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon ihmisarvoisen elämän turvaamiseksi. Jokaiselle taataan lailla oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden ja vanhemmuuden aikana sekä lapsen syntymän tai huoltajan menetyksen perusteella. Toiseksi julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut sekä edistettävä jokaisen oikeutta asuntoon ja tuettava asumisen omatoimista järjestämistä. Sosiaaliturva ja toimiva perusturva rakentuvat siten perustuslainkin mukaan etuuksille, palveluille ja asumiselle.

Sosiaalidemokraattinen sosiaalipolitiikka tiivistyy ihmisarvoon, oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon. Sosiaaliturvassa on kyse investoinnista näiden periaatteiden toteuttamiseen eli ajatukseen inhimillisistä investoinneista. Jokaisella ihmisellä pitää nykyaikaisessa yhteiskunnassa olla samat mahdollisuudet oman persoonallisuutensa vapaaseen kehittämiseen. Yhteiskunta rakentuu työn varaan ja siten myös tulevaisuudessa sosiaaliturvan lähtökohdana on oltava ihmisen oman aktiivisuuden, itsensä kehittämisen ja työllistymisen tukeminen. Tämän takia sosiaaliturvassa on oltava myös kannustavia ja työn tekemiseen liittyviä velvoitteita.

Toimiva hyvinvointiyhteiskunta edellyttää toimivaa hyvinvointivaltiota. Pohjoismaiden ja suomalainen hyvinvointi pohjautuu työn, verotuksen, palveluiden ja tulonsiirtojen tasapainoon. Universalismi tarkoittaa, että kaikki saavat ja kaikki maksavat. Kaikki osallistuvat omalla panoksellaan hyvinvointiyhteiskunnan rakentamiseen ja pääsevät osallisiksi hyvinvoinnista koulutuksen, palveluiden ja tarvittaessa tulonsiirtojen mahdollistamana. Sosiaalipolitiikka perustuu sosiaalisiin investointeihin, jotka auttavat ihmisiä elämässään eteenpäin, mahdollistavat sosiaalisen nousun ja oman potentiaalinsa ja elämän tavoitteidensa tavoittelun. Sosiaaliturva toimii turvaverkkona tai trampoliinina, joka ponnauttaa ihmisen takaisin jaloilleen ja antaa uuden mahdollisuuden silloin, kun elämän erilaiset riskit realisoituvat tai toimeentulon kannalta haavoittuva elämänvaihe koittaa. Näin voi tapahtua kenelle tahansa, milloin tahansa.

Sosiaalidemokraattien yhteiskunnassa jokainen ihminen saa tehdä työtä ja hänen puolestaan tehdään työtä. Työn ensisijaisuus on myös keskeinen osa sosiaaliturvan perusperiaatteita. Teknologian kehittyessä ja yhteiskunnan arvojen muuttuessa myös työ ja työelämä muuttuvat. Siksi työ on ymmärrettävä sosiaaliturvan yhteydessä laajasti, myös muuna kuin taloudellisesti tuottavana palkkatyönä. Tämä tarkoittaa myös yrittäjyyttä ja erilaisia uuden työn ja itsensä työllistämisen muotoja, esimerkiksi alustataloudessa. Lisäksi on otettava huomioon yhteiskunnallisesti arvokas työ,

joka toteutuu kolmannella sektorilla eikä välttämättä ole itsessään markkinaehtoisesti kannattavaa. Osa ihmisistä tekee työtään tuetusti ja omien kykyjensä mukaan. Sosialidemokraattien mielestä työtä ja tekemistä tulee räätälöidä kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten työkyvyn mukaan.

Työsuhteiden epävarmuus, sirpaleisuus ja työnteon monimuotoistuminen haastavat nykyistä sosiaaliturvaa ja sen osia. Työelämän lainsäädäntöä kehittämällä on ehkäistävä epävarmuuden ja sirpaleisuuden aiheuttamia ongelmia. Lisäksi sirpaleisia työtehtäviä on organisoitava yhteen uudella tavalla, jotta ne voivan tarjota tekijälleen ehjemmän työrupeaman. Byrokratiaongelmat ja viiveet toimeentuloturvan toimeenpanossa aiheuttavat suuria epävarmuustekijöitä ja tekevät työn vastaanottamisesta kannattamatonta, vaikka työ tarjoaisikin paremman toimeentulon ja hyvinvoinnin pidemmällä aikavälillä. Osa-aikaisten ja määräaikaisten työsuhteiden määrässä ei näy suurta tilastollista muutosta, mutta vuokratyö, nollatuntisopimukset ja itsensä työllistäjien määrä on lisääntynyt viimeisen 10 vuoden aikana. Samaan aikaan työelämään syntyvät uudet työpaikat edellyttävät yhä korkeampaa ja tuoreempaa osaamista, mikä tekee osaamisen vahvasta näytöstä, toisen asteen tutkinnosta sekä työuran aikaisesta oppimisesta käytännössä välttämättömyyden työn syrjässä kiinni pysymisen kannalta. Tämän vuoksi oppivelvollisuuden laajentaminen on välttämätöntä.

3. Nykysosiaaliturvan ongelmia

Yksinkertaistettuna sosiaaliturvan ongelmat voidaan tiivistää kolmeen tapaukseen: etuutta ei saa, etuus on liian matala tai etuutta saa, mutta se ei kannusta omatoimisuuteen.

Useissa suomalaisissa ja kansainvälisissä selvityksissä suomalainen sosiaaliturvan taso on todettu riittämättömäksi. Järjestelmä koetaan vaikeasti ymmärrettäväksi, pirstaleiseksi ja ennakoimattomaksi. Toisaalta etuudet ovat päällekkäisiä ja sama henkilö voi samassa elämäntilanteessa joutua hakemaan useampaa etuutta saadakseen riittävän toimeentulon. Eri etuuksia varten on asioitava eri viranomaisten luona ja esimerkiksi eri etuuksien tasot, sovittelu, karenssit, omavastuuajat, työssäoloehdot, päivärahapäivien määrä, tulon määrittelmä ja muutoksenhakekeinot vaihtelevat. Lisäksi tulkinnat työn ja etuuksien yhteensovittamisesta vaihtelevat eri puolilla Suomea. Tämä vaikeuttaa satunnaisten työsuhteiden tekemistä, aiheuttaa hämmennystä ja johtaa työntekomahdollisuuksien sivuuttamiseen ja myös tukien alikäyttöön.

Etuuksien ja verotuksen huono yhteensovittaminen tekee tukijärjestelmästä taloudellisesti heikosti kannustavan. Etuuksien käyttäjille asetetaan velvollisuuksia osallistua palveluihin, mutta palvelujen aliresursointi ja epätarkoituksenmukaisuus eivät edistä vaan pahimmillaan jopa heikentävät mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille. Parhaillaan palvelut auttavat ihmistä eteenpäin ja työhön, heikoimmillaan ne tuottavat pettymysten kierteen, joka vie uskon tukijärjestelmiin. Asumisen tukemisjärjestelmät eivät myöskään toimi parhaalla mahdollisella tavalla suhteessa muihin etuusjärjestelmiin.

4. Parempi perusturva - miten sitä mitataan?

Sosialidemokraattien Yleisturva-mallissa parempi perusturva ei koostu vain toimeentuloturvasta vaan lisäksi aktiivivista ja kannustavista palveluista sekä johdonmukaisesta asumisen tuesta. Parempi perusturva on pystyttävä konkretisoimaan siten, että sitä pystytään myös mittaamaan hyvinvointihyötynä.

Yleisturvan tarkoituksena on sosiaaliturvajärjestelmää uudistamalla ihmisten työskentelyn ja toimeentulon edellytyksien vahvistaminen siten, että se parantaa laajasti hyvinvointia ja vähentää eriarvoisuutta. Tavoitteena on se, että mahdollisimman harva olisi pelkän perustoimeentuloturvan varassa ja se, että järjestelmä nostaa ihmiset elämään omalla työllään ansaituilla tuloilla ja että työnteon kautta ansaitaan parempaa sosiaaliturvaa.

Hyvä yhteiskunta pyrkii eri tavoin tukemaan ihmisten omatoimisuutta ja itsenäistä suoriutumista. Toimeentuloturvan parantamisen ja selkiyttämisen lisäksi tarvitaan myös muita toimia. Turvautumisen tarvetta viimesijaiseen toimeentuloturvaan voidaan vähentää panostamalla työllisyyteen, koulutukseen, sosiaali- ja terveyspalveluihin ja asumiseen. Tavoitteet on asetettava selkeästi ja mitattavasti seuraavalla tavalla:

TAVOITE	MITTARI
- Työllisyysaste	Työllisyysaste mahdollisimman korkea
- Elinajanodote väestöryhmittäin	Alimpien tulodesiilien elinajanodote pidentyy suhteellisesti muita nopeammin
- Toimeentulotuen saanti	Viimesijaisen toimeentulotuen tarve vähenee
- Koulutusaste	Vähintään toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus kasvaa
- Asunnottomuus	Asunnottomuus poistuu
- Tuloerot	Alimpien tuloryhmien käytettävissä olevat tulot kasvavat suhteellisesti muista nopeammin
- Sairastavuus ja erot	Sairastavuus alentuu erityisesti alemmissä tuloryhmissä
- Lastensuojelun asiakkaat	Tarve lastensuojelun palveluille vähenee
- Päihteiden käyttö ja ongelmat	Tarve päihdehuollon palveluille vähenee
- Huono-osaisuuden ylisukupolvisuus	Heikoimmassa asemassa olevien perheiden lapsien palvelut ja harrastusmahdollisuudet paranevat
- Yksinäisyyden kokemus	Kyselytutkimuksissa yhä harvempi kokee itsensä jatkuvasti yksinäiseksi

Parempi perusturva toteutuu, jos edellä esitetyissä tavoitteissa edistytään. Kullekin hallituskaudelle on asetettava edellä mainitulta pohjalta konkreettiset tavoitteet ja esitettävä ne keinot, joiden avulla niihin päästään. Tavoitteisiin ei päästä suoraan vain etuuksia uudistamalla, vaan tarvitaan myös toimivia ja tarkoituksenmukaisia palveluita. Tässä esityksessä keskitytään pääosin toimeentuloturvan kehittämiseen.

5. Kohti yleisturvaa

5.1. Yleisturvan periaatteet

Sosialidemokraattien mielestä toimeentulon turvaa ensisijaisesti työ ja toimeliaisuus. Työ ja koulutus ovat tulevaisuuden toimeentulon ja osallisuuden ensisijaiset elementit, joita toimeentuloturva tukee kaikissa elämänvaiheissa joustavasti. Yleisturva on sidottu kiinteästi palveluihin, koulutukseen ja työllistymiseen. Universaalit palvelut ovat pääsääntöisesti verorahoitteisia ja kattavat koko väestön. Universaaleja palveluja ovat yleiset sosiaali- ja terveyspalvelut ja pääosa koulutuspalveluista.

Ansioperusteisen etuuden saamisen ehtona on se, että etuus on ansaittu työtä tekemällä ja syy, jonka perusteella sitä saa on esimerkiksi työttömyys ja työnhaku, vanhemmuus, opiskelu sekä tilapäinen työkyvyttömyys tai sairaus. Jos henkilöllä ei ole riittävää työhistoriaa, hän saa samoin perustein perusetuutta.

Yleisturvan keskeinen osa on palvelut, jotka täydentävät kohdennetusti universaaleja palveluja sekä sellaiset etuudet, joiden perusteena ei ole työhön osallistuminen. Tällaisista esimerkkejä ovat vammaisten ja ikääntyneiden palvelut sekä vammaisetuudet ja lapsilisät.

Yleisturva edellyttää myös syy- ja tarveharkintaisia palveluja sekä tulonsiirtoja, joilla aktivoidaan henkilöä työhön ja itsenäiseen suoriutumiseen. Näistä esimerkkejä ovat viimesijainen takuuosa sekä

työllisyyttä edistävät palvelut. Tällä tasolla etuudet ja palvelut tukevat ja kannustavat henkilöä omatoimisuuteen, itsenäiseen suoriutumiseen ja tämän turvan tarpeen vähenemiseen. Turvan tasoa mitoitettaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että työn vastaanottaminen on aina taloudellisesti kannattavaa.

Asuminen on edellytys yhteiskunnallisen osallisuuden ja työn kannalta. Asumisen tukemisessa on otettava oikealla tavalla huomioon työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, työn ensisijaisuus sekä erilaiset yhdessä asumisen ja yhteisöllisen asumisen muodot.

Sosialidemokraatit esittävät, että nykyisestä monimutkaisesta ja sirpaleisesta etuusjärjestelmästä siirrytään vaiheittain yhtenäisempään sosiaaliturvajärjestelmään. Tämä yhtenäinen järjestelmä kattaa eri riskitilanteet turvaavat toimeentuloturvan ja palvelut.

Yleisturva-malli toteutetaan vaiheittain vuoteen 2030 mennessä. Lopullisessa muodossaan mallin toimeentuloturva muodostuu kolmesta kokonaisuudesta eli takuuosasta, yleisosasta ja aktiiviosasta. Tätä tavoitemallia kuvataan kohdassa 5.2. Malli toteutetaan sosiaaliturvajärjestelmää asteittain uudistamalla kohdassa 6 esitetyllä tavalla. Eläkkeet ja verotus on pääosin jätetty mallin ulkopuolelle, sillä niitä varten SDP:ssä työstetään omia ohjelmia, jotka julkaistaan kuluvan vuoden aikana. Asumiskulujen korvaaminen on kytköksissä asuntomarkkinoihin ja -tuotantoon, joita on käsiteltävä omana kokonaisuutenaan ja ne on jätetty tässä esityksessä pienemmälle huomiolle.

5.2. Yleisturva-malli:

Kolme porrasta ovat järjestyksessä toimeentuloturvaetuuden tason mukaan.

1. Takuutaso

Takuutaso on viimesijainen turvan muoto ja takaa (lähellä nykyistä toimeentulotuen perusosaa) kaikille Suomessa asuville vähimmäisturvan. Takuutason maksatuksessa hyödynnetään tulorekisteriä. Takuutason lisäksi voidaan maksaa myös tarveharkintaan perustuvaa tukea, jota voidaan myöntää osana sosiaalityötä. Takuutasolla on tiivis yhteys sosiaali- ja terveys-, työllisyys- ja koulutuspalveluihin siten, että ne yhdessä edistävät työelämään palaamista ja omaehtoista suoriutumista. Takuutaso viimesijaisena toimeentuloturvan muotona on tarkoitettu lyhytaikaiseksi ja se kohdistuu pieneen joukkoon ihmisiä, joilla ei ole syyperustetta yleistasolle pääsemiselle.

Työllistyminen ja tuen tarpeen väheneminen ovat aina tuen saannin ensisijainen tavoite ja siksi takuutason saamiselle voidaan asettaa velvoitteita, kuten henkilökohtaisen tarpeen arvioinnin perusteella tarjottuihin palveluihin osallistuminen ja tarjotun työpaikan vastaanottaminen. Velvoitteiden laiminlyöminen johtaa takuutason alentumiseen. Henkilön palatessa palveluiden piiriin tai ottaessa tarjotun työpaikan vastaan etuus palautuu samalle tasolle. Takuutaso vastaa nykyisistä etuuksista toimeentulotuen perusosaa.

2. Yleistaso

Yleistaso on syyperusteinen etuus, jonka varassa ihminen selviytyy elämän eri riskitilanteista. Se pitää sisällään sekä perustoimeentulon (perusosa) että ansiotuloihin suhteutetun, työnteolla ansaitun ansioturvan (ansio-osa). Yleistason perusosa korkeampi kuin takuutaso eikä siinä ole tarveharkintaa.

Perustoimeentulon kattava vähimmäistasoinen *perusosa* kattaa tasoltaan kohtuullisen vähimmäiskulutuksen. Perusetuuden tason on oltava sellainen, että se poistaa tarpeen takuutason käytölle. Perusosa rahoitetaan verovaroin.

Ansio-osa maksetaan perusturvan lisäksi sosiaalivakuutusmaksuja maksaneille vakuutusperusteisesti. Ansio-osan suuruus määräytyy ansaittujen tulojen mukaan. Eri ansiosidonnaisten etuuksien ehtoja ja tasoja yhtenäistetään. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan tasoa ei heikennetä.

Yleistaso kannustaa itsensä kehittämiseen sekä työllisyys- ja koulutuspalveluiden hyödyntämiseen. Kyseessä on useiden syyperusteisten järjestelmien sijaan yksi yhtenäistetty etuus, joka mahdollistaa elämäntilanteen mukaan joustavan tuen saamisen syyperusteisesti. Turvan varaan ei voi omaehtoisesti jäädä, vaan se edellyttää perusteltua syytä, kuten työttömyys, opiskelu, kuntoutus, vanhemmuus tai tilapäinen sairaus tai työkyvyttömyys.

Yleistasolla oleminen edellyttää syyperusteiden mukaisten ehtojen täyttämistä. Työttömän työnhakijan on otettava vastaan tarjottu työpaikka mm. ammattisuoja- ja työssäkäyntialuesäännökset huomioiden. Sairauden ja tilapäisen työkyvyttömyyden perusteella henkilö on yleistasolla lääkärin toteaman työkyvyttömyyden ajan ja kuntoutuksen perusteella yleistasoista etuutta maksetaan kuntoutuksen ajalta. Opiskelun perusteella yleistason perusosaa maksetaan toisen ja korkea-asteen opiskelijalle, jolla on voimassa oleva opinto-oikeus ja joka etenee opinnoissaan vähintään vaadittua tahtia. Osa opiskelijoiden yleistasosta voidaan kattaa lainalla, mutta koulutuksen periytyvyyttä aiheuttavan lainan osuutta pyritään pienentämään. Aikuisopiskelijoille turvataan mahdollisuus opiskeluun työuran aikana yleistason ansio-osalla. Vammaisetuuksiin oikeutetut henkilöt ovat oikeutettuja opintojen aikaiseen yleistasoiseen etuuteen ja heidän opintojensa etenemisen seuranta arvioidaan yksilöllisesti.

Yksi yhtenäinen yleistason yleisturva purkaa byrokraloukkuja. Koska turvan taso ja määräytymisperusteet ovat samat erilaisilla syyperusteilla, se ei aiheuta väliinputoamisia eikä maksatusviiveitä turvan saamisen perusteina olevan syyn vaihtuessa. Tietojärjestelmien yhteensovittamisella syyperusteiden toteamista voidaan automatisoida ja byrokratiaa vähentää. Yleistaso vastaa nykyisistä etuuksista ansiosidonnaisia ja vähimmäismääräisiä työttömyysturva- (päivärahat ja työmarkkinatuki), sairauspäiväraha-, vanhempainpäiväraha-, opintotuki-, aikuiskoulutustuki- ja kuntoutusetuuksia.

3. Aktiivitaso

Aktiivitaso on yleistason lisäksi maksettava etuus, jonka saa, kun osallistuu työvoimapolitiisiin aktiivitoimiin, parantaa osaamistaan ja/tai osallistuu yhteiskunnallista hyvää edistävään vapaaehtoistoimintaan. Aktiivitoimien kirjoa laajennetaan nykyisestä niin, että se kattaa hyväksytyin edellytyksin omaehtoisen opiskelun, työvoimakoulutuksen, työnhaku- ja uravalmennuksen, työ- ja koulutuskokeilun sekä kuntouttavan työtoiminnan lisäksi esimerkiksi kolmannen sektorin järjestämiä palveluita, koulutusta sekä vapaaehtoistyötä. Aktiivitaso vastaa nykyisessä etuusjärjestelmässä työttömyysturvan korotettua etuutta, jota maksetaan työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumisen ajalta.

5.3. Yleisturva-mallin ominaisuuksia

Kolmiosaisen mallin kannustavuus syntyy järjestelmän yksinkertaisuudesta ja ymmärrettävyydestä. Yksinkertaisuus poistaa byrokraloukkuja ja maksatusviiveitä. Ymmärrettävyys tuo ennakoitavuutta ja auttaa tekemään taloudellisesti eteenpäin vieviä ja hyvinvointia edistäviä ratkaisuja.

Kolmiportaiseen malliin kuuluu olennaisena osana etuoikeutetun tulon raja, jota pienemmät tulot eivät alenna etuuksia (nykyisessä työttömyysturvassa 300 euroa kuukaudessa). Tulorajan ylittävät tulot vähentävät etuutta kuitenkin siten, että käteen jäävä tulo kasvaa aina ansiotulojen kasvaessa. Etuuksien väheneminen tapahtuu tasaisesti ja ennakoitavasti. Yhtenäistetty etuus ja tasainen

vähene misaste tekee efektiivisistä marginaaliverosta kohtuullisen, mikä tekee työn vastaanottamisesta kannattavaa.

Etuudet ja palvelut tukevat ja kannustavat henkilöä o matoimisuuteen, itsenäiseen suoriutumiseen ja tämän turvan tarpeen vähene miseen. Turvan tasoa mitoitettaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että työn vastaanottaminen on aina taloudellisesti kannattavaa. Yleisturva on mahdollista hyödyntää myös työnantajalle maksettavana perusetuuden suuruisena palkkasetelinä.

Tietojärjestelmien ja digitalisaation kehittyessä on mahdollista rakentaa reaaliaikaisempi yleisturva ja hyvinvointivaltio, joka tukee yksilöllisesti jokaisen osallisuutta yhteiskunnassa.

Sosiaaliturvan rahoitus pidetään perusratkaisultaan entisellään. Yleisturvassa on kyse tulonsiirrosta, joten se rahoitetaan pääosin sekä veroilla että veronluonteisilla sosiaalivakuutusmaksuilla, kuten nykyiset etuudet. Perustoimeentulo (takuutaso ja yleistason perustaso), sosiaaliturvaan kuuluvat elinkustannusten korvaukset sekä sosiaaliturvaan ja työllistymiseen liittyvät palvelut rahoitetaan yksinomaan verovaroin. Palkasta perittävät työntekijöiden ja työnantajien sosiaalivakuutusmaksut ovat tärkeä työkalu etenkin ansioperusteisten etuuksien, kuten ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja työeläkkeiden, rahoituksessa. SDP:n veropolitiikkaa käsitellään erillisessä vero-ohjelmassa, joka julkaistaan vuonna 2018.

Työ ja koulutus ovat tulevaisuuden toimeentulon ja osallisuuden ensisijaiset elementit, joita toimeentuloturva tukee kaikissa elämänvaiheissa joustavasti. Kouluttautumisen ja muun itsensä kehittämisen on oltava mahdollista läpi työuran ja sosiaaliturvajärjestelmän lähtökohta. Yleisturva on näin ollen sidottu kiinteästi palveluihin, koulutukseen ja työllistymiseen.

Myös yrittäjät ovat oikeutettuja parempaan perusturvaan samoin ehdoin muiden kanssa. Yrittäjän määritelmää selkeytetään ja yritystoiminnan keskeyttämiseen ja lopettamiseen liittyvistä vaatimuksista tehdään kevyempiä. Yrittäjien sosiaaliturvaan otetaan käyttöön myös suojaosa, joka mahdollistaa pienten tulojen ansaitsemisen ilman perusturvan pienentymistä. Suuria ja epäsäännöllisiä tuloja saavien (esim. yrittäjien tai apurahan saajien) tulot jaksotetaan siten, että oikeus Yleisturvaan on aina ennakoitavissa.

Jokaisella yleisturvan piirissä olevalla henkilöllä on oikeus palveluihin, jotka edistävät työllistymistä ja sosiaaliturvan tarpeen poistumista. Palvelut tuotetaan siten, että jokaiselle työelämän ulkopuolella olevalle tehdään henkilökohtainen ja moniammatillinen palvelutarpeen arviointi. Palveluohjauksesta vastaa aina yksi henkilö, joka tuntee palvelujen käyttäjän tilanteen ja vastaa hänen polustaan kohti työllistymistä ja itsenäistä suoriutumista. Palvelupolku voi pitää sisällään niin sosiaali- ja terveyspalveluita, kuntoutusta, eritasoista ja -laajuista koulutusta kuin työllisyyspalveluitakin. Kun henkilö tulee yleisturvan piiriin, hänelle on mahdollisimman nopeasti järjestettävä henkilökohtainen palvelutarpeen arviointi. Jos henkilö kieltäytyy palvelutarveselvityksestä tai sen yhteydessä yhdessä sovitusta palvelusta tai tarjotusta työstä, etuutta voidaan leikata, mutta se palautetaan välittömästi henkilön palvelukontaktin palautuessa ilman karensseja.

Myös asumisen tukijärjestelmä on tulevaisuudessa toteutettava yhden yhtenäisen järjestelmän kautta. Asumistuen on otettava huomioon yhdessä asuvan ruokakunnan koko sekä asumiskulujen erot eri puolilla maata ja mahdollistettava muuttaminen työn perässä. Asumistuen vähene misen muiden tulojen kasvaessa on tapahduttava ennakoitavasti ja tasaisesti siten, että efektiivinen marginaalivero pysyy kohtuullisena ja työn vastaanottaminen on aina taloudellisesti kannattavaa. Tukijärjestelmää on kehitettävä osana asuntopolitiikkaa, jonka tavoitteena on asumiskulujen osuuden pienentyminen ihmisten käytettävissä olevista tuloista ja johon kuuluvat asumismenojen korvausten rinnalla asuntotuotannon tukijärjestelmät, kaavoituspolitiikka ja maankäytön suunnittelu.

Sosialidemokraattien mielestä sosiaaliturvan on oltava lähtökohtaisesti henkilökohtaista. Nykypäivän yhteiskunnassa emme voi olettaa, että täysi-ikäiset aikuiset elättävät toisiaan. Jokaiselle

on turvattava oikeus henkilökohtaiseen perusturvaan, jossa ei oteta huomioon samassa taloudessa asuvien henkilöiden tuloja tai omaisuutta. Oikeus henkilökohtaiseen turvaan palveluiden ja etuuksien muodossa luo jokaiselle mahdollisuuden itsensä kehittämiseen ja työllistymisen tavoittelemiseen.

6. Vaiheittain kohti Yleisturvaa

Ehdotettu kolmiportainen kokonaisuus perustuu nykyisen sosiaaliturvan kokonaisuudelle, mutta ottaa huomioon sekä työelämän muutokset että uuden sosiaaliturvan toimeenpanoon liittyvät mahdollisuudet. Kolmiportaisuus myös selkeyttää nykyistä järjestelmää ja sen toimeenpanoa.

Tarvittavat muutokset toteutetaan johdonmukaisesti vaiheittain. Lähtökohtana on se, että sosiaaliturvaan investoiminen lisää tulevaisuudessa jaettavaa ja vähentää kustannuksia.

Tarvittavat muutokset:

- ansioperusteisten etuuksien määräytymistä selkiytetään yhtenäistämällä etuuksien perusteena olevaa tulokäsitettä, maksupäiviä, lapsikorotuksia sekä selkiyttämällä karenssipäiviä
- ansioperusteisten etuuksien vähimmäistasoja yhtenäistetään siten, että se takaa riittävän turvan eli tarve toimeentulotuen (jatkossa takuuosa) samanaikaiseen nostamiseen vähenee ja poistuu
- etuuksien tason määrittämisessä hyödynnetään yhä laajemmin tulorekisteriä ja tulorekisteriin sisällytetään myös etuudet
- kustannusten korvaamiseen kohdennettujen etuuksien tasoa tarkistetaan siten, että ne ottavat nykyistä paremmin huomioon ne kustannukset, joihin tuen tarve perustuu
- yleiset sosiaali- ja terveystalvet pidetään joko maksuttomina tai niistä perittävä maksu niin alhaisena, etteivät ne aiheuta toimeentulovaikeuksia
- työttömien etuuksiin lisätään kannusteita, kun työtön osallistuu työllistymistä parantaviin toimenpiteisiin
- etuuksien sovitelusta poistetaan osa-aikaisuuden vaatimus ja työajan seuranta
- vaikeimmassa asemassa olevien palveluita parannetaan lisäämällä näihin palveluihin koulutettua henkilöstöä
- korotetun tuen (jatkossa aktiiviosa) lähtökohtana on työllistymisen tukeminen ja mahdollistaminen henkilön yksilöllisestä lähtökohdasta käsin. Ensisijaisesti tämä tapahtuu yksilöllisen työvoimapolun ja –koulutuksen muodossa. Työttömäksi tullessaan henkilö saa automaattisen yhteydenoton työvoimapoluista ja tekee omasta työllistymis-, koulutus- ja terveystilanteestaan arvioinnin ohjaajan kanssa. Arvioinnin pohjalta laaditaan henkilöä sitova työllistymis- ja osallistumissuunnitelma. Suunnitelman mukaisista palveluista tai tarjotusta työstä ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyminen johtaa tuen laskemiseen alimmalle tasolle.
- Korotetun tuen taso (jatkossa aktiivitaso) voidaan määrittää pysyväksi vammaisuuden tai vajaatyökykyisyyden perusteella
- Työllistymistä edistetään henkilön omatoimisuutta ja aktiivisuutta tukemalla. Taloudelliset kannustinloukut ovat vain yksi työllistymisen este. Pitkittyneeseen työttömyyteen liittyvät syyt ovat useimmiten henkilön koulutustasoon, terveydentilaan, yksinäisyyteen ja sosiaalisiin suhteisiin, asuinpaikkaan sekä palvelujen saamiseen liittyviä. Myös viranomaisten kannusteiden on oltava tarkoituksenmukaiset kansalaisten kannalta. Päätös etuudesta ja palvelusta on oltava saman tahon toimivallassa, jotta osavastuu voidaan estää.
- Erimuotoisten korvausten omavastuukattoja yhdistämällä luodaan ihmisten toimeentuloon ennakoitavuutta. Tämä maksukatto on jaettava kuukausitasolla tasasuuruuksiin eriin siten, ettei omavastuu keskity alkuvuoteen ja kuormita kohtuuttomasti pienituloisia.
- osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseksi kolmannen sektorin toimintaedellytyksiä parannetaan suuntaamalla voimavaroja aktivoiviin toimenpiteisiin ja vertaistuen mahdollistamiseen

- Yhteen sovittamalla verotus ja perusturva nykyistä paremmin on mahdollista parantaa työn vastaanottamisen ja lisätyön tekemisen taloudellista kannustavuutta. Tulojen kasvaessa etuuden väheneminen ja toisaalta verotuksen progression kasvaminen on tapahduttava tasaisesti ja ennakoitavasti. Myös erilaiset palvelut on rahoitettava ensisijaisesti verotuksen kautta.
- Rakennetaan verotus niin, ettei siinä ole kannustinloukkuja aiheuttavia portaita, vaan tuloista perittävät verot nousevat tulojen kasvaessa tasaisesti ja ennakoitavasti.